

PETŐFI-MUZEUM.

K I A D J Á K:

DR. CSERNÁTONI GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN.

Megjelenik minden két hónapban. Előfizetési ára egy évre 2 ft 50 kr. Egy-egy fűzet ára 50 kr.

Szeptember—Október.

Kéziratok és előfizetési pénzek a kiadóhivatalnak címzendők. Kolozsvár, Bel-Farkasutca 13. sz.

Irodalmi irányok és harcok 1847-ben.

(Második közlemény.)

A Szépirodalmi Szemlének e bírálata kivált azért érdekes, mert átment az irodalom történelmébe is s utóbb főként e szempontok szerint bírálták meg a X-eket.

A Szépirodalmi Szemle álláspontját az akkori irodalommal szemben, melyet a közönség előtt kivált a 3 divatlap képviselt, leginkább eredete, létrejöttének oka magyarázza meg. A Kisfaludy-társaság t. i. még 1841-ben elhatározta szabályai értelmében egy kritikai lap megindítását, melynek célja az irodalomban nemesebb ízlés terjesztése, a széptani elméletek ismertetése, „különösen pedig a szóló művészeteknek a mesterség elvei szerint gyakoroltatása“, tehát célja: a szépirodalom és szépműtan elmélete és tör-

ténete; szépirodalmi bírálat művelése. ¹A lap azonban csak 1847-ben indulhatott meg Erdélyi János szerkesztésében.

A főirány abban nyilatkozott, hogy mert az Athenaeum megszűnte, 1843 óta, valódi ellenőrző criticát következetesen egy organum sem gyakorolt, tehát most szigorún kell a munkához látni. „Igy jött a szigor a mindent elnéző engedékenységre, mert szinte a petyhüdségig mentek márazállapotok irodalmunkban.“ ² És mert abban az időben a politika volt a „kor koránja“, tehát a művészet eszméjét tisztán vagy uralkodólag akarta megőrzetni s nem engedni, hogy akármily alárendeltségre süllyesztessék, bár-

¹ L. 1847. I. 1—2. l.

² U. ott 261. l.

mily társadalmi vagy politikai célok mellett sem, mert „a művészet maga magának cél.”¹ Továbbá a Szépirod. Sz. némileg az írói társulatok pótlása gyanánt nevelni akarta az ifju írókat, mert áltheoriák nyomán elferdülhet még a lángész is. Ily elvek társulatokban igen jól megvitathatók s a munkálatok is előre megbírálatok. Szükségüket nagyon jól bizonyítja az, hogy mindig vannak effélék, többnyire kortársakból, „kik egymást aztán mód nélkül szeretik, dicsőítik; de az ily társulatok, igen természetesen czimborasággá fajulnak, mi elvégre annak árt, kinek éppen használnia kellett volna.”²

Ezek az elvek magyarázzák meg aztán egy részt az, hogy a Szépirod. Sz. a divatlapoktól aesthetikai elvek tárgyalását és fejtegetését kívánta. „Határozott elvet és rendszert! — így szól — hadd lássuk, ki hová néz.”³ Más részt meg magát a politikától teljesen elzárva, csakis művészeti elveket követelt s így az írói pártok fölött állva gyakorolta a criticát.

Az aesthetikai elvek s tanok hirdetése pedig annál szükségesebb, mond a Szépirod. Szemle, mert irodalmunk ujabban elszozott minden effélétől. „Mikor legujabban írni kezdtünk, az írói

erények mérlegébe is oda vetők a véletlen áldását, s így ki magában egy kis erőt gondola érezni, megveté a munkára intő szöveget, s vad természetességben tárta ki előttünk képzelődése régióját s előállt egy egy hortobágyi pusztá, bámulatos termékenyen és műveletlenül. Midőn akadt, ki a mesterség áldásait is kiterjeszteni ajánlotta e szép lapálya, eljöttek a természetesség barátai, és óvást tettek a mesterség ellen, mint az egyszeri rövidlátó, ki csak azért nem tőn fel szemüveget, mert ha szükség volna rá, az isten mindenkinek orrára teremtette volna azt . . . E hasonlat szakasztott mása íróink nagy részének. Nálunk születni kell mindenre, s éppen azért, mert születünk a birtokra és rangra, jószágaink ma holnap idegen kézre jutnak, s minthogy a születéssel kapott erőt művelni nem tartjuk szükségesnek, ott maradunk irodalmunkkal együtt a pusztai sár közepén, mielőtt a célhoz jutnánk. A születés bal hite öl minket az irodalmi pályán is. Nem tudunk megszabadulni eme vérszívó vampirtól, s úgy látszik, mintha eredendő bűnünk volna az. Hány költő van irodalmunkban, kinek fejébe nem fér, hogy neki még tanulni kell...”⁴

Ugyancsak az előbbiekből foly az is, hogy a Szépirod. Szemle megrögtta az akkori irodalom uj-

¹ U. ott.

² U. ott I. 305. l.

³ 1847. II. 75. l.

⁴ U. ott. 11. l.

dondászi irányát s jellemét, melyet folyton fejleszteni igyekezett kivált a Honderű s az Életképek. „Nincs a művészetnek, tudománynak oly neme, sőt nem volt még a színészek közt sem annyi vetélkedés, mint néhány év óta ujdonságíróink, különösen a Honderű és Életképek között, ugyanazért nem is fejtett ki oly, minden európai népnél példátlan tökélyre az ujdondászat, mint nálunk minden lapban, mert még szót is páratlan etymonnal faragtunk számára.“¹ „Emez ujdondászi, Frankenburgilag szaggettott, erő volt a harmadik vezér szépirodalmunkban a legujabb napokig.“² S csakugyan jellemző adatként kell kiemelnünk, hogy Frankenburg a Honderűt azzal akarta lefőzni „hírbogarászat“-ában, hogy 100 ujdonságot írt a Regélőben egyszerre. Mivel pedig a Szépirod. Szemle ezt a megjegyzést tevő, hogy „ezelőtt Frankenburg sokkal élénkebb volt —“³, most azzal torolta meg e megjegyzést, hogy lapja 10-ik számában (1847) 200 ujdonságot adott egyszerre, s Jókai meg utóbb 1847 II. felében a 6-ik számban 201-et.

¹ „Jellemző az is, hogy Nagy Ignác ujdonságírásának tizedik éve, mely a jelen év, mint valami nagy esemény forduló emlékünnepe, több lapokban megemlégetett.

Szerk.“

² U. ott 112. l. II.

³ U. ott l. 129. l.

Végre épen pártatlanságából kifolyólag hadat izent az írói pártoknak. Mint fönnebb látók, egyik fő kifogása volt a X-ek ellen, hogy egymást gyámolítják, dicsérik, sőt dicsőítik. „A Szemle hadat izent, mond, a pöffeszkedő ürességnek, a nagyszavu hiúságnak, a kölcsönös dicsérő intézeteknek, s izlést követel az íróktól és komoly tudományosságot, a nélkül hogy figyelembe venné, melyik politicalai párthoz tartozzék az irodalom embere.“¹

Mindezek együtt lehettek okai annak, hogy midőn Frankenburg 1847 második felében odahagyta az Életképeket s megtűdődött, hogy Jókai veszi át a szerkesztést, tehát épen az általa gáncsolt X-ek egyike, nem örvendett neki. — Az „Életképek“ szerkesztését — mond — Jókay viendi jövő félévben. Mi bizunk ifjui nemes buzgalmában, de nem hiszük, hogy tapintaton kívül aesthetikai s társasélti műveltség is volna benne annyi, mennyi egy divatlap szerkesztéséhez megkívántatik.“²

Abból az ellenőrző szerepből, melyet a Szépirod. Szemle általában el akart az akkori magyar irodalommal szemben foglalni, következik természetesen, hogy az irodalmat egész terjedelmében és mélységében akarta fel-

¹ U. ott l. 339. l.

² U. ott l. 340. l.

fogni s megbírálni. Így terjesztette ki értesítőjét mind a három divatlapra is s így kerültek benne tárgyalás alá azok az irányok, melyeknek ezek hódoltak. A Pesti Divatlap, mond a Szépir. Sz., még mindig azt az irányt akarja követni, melyet még Regélő korában adott neki Garay, ki midőn Mátraytól átvette, regenerálni akarta s kijelenté, hogy a művelt nemzetirendnek akar tetszeni. Ennek akart s akar folyton szolgálni Vahot Imre is, tehát nem a fő, nem is az alrendnek, hanem a középrangu nemességnek. Azonban bárha a kezdet jó volt, „de utóbb néhány jó embere befolytával nyersbe, durvába s majd nem betyárságba ment által s a Divatlap ott állott, hogy parlagi zsirszag is érzett már itt-ott rajta.“ Csak újabb időkben kezdett újra tisztább befolyásoknak s nézeteknek hódolni.¹

Majd njra az általános nemzetiségi elv köpenyege alatt az aesthetikai elvet teljesen félredobta a politicáért.² De továbbá divatba hozta, hogy hízelegni kezdett az íróknak, igyekezett őket lekötölezni maga iránt, de azért 1844—47-ig majdnem minden neves író odahagyta, nem tudott bizalmat s ragaszkodást

keltetni maga iránt, néha ő vetette meg az írókat, néha azok őt.

Az Életképek abból az írói párttöredékből keletkezett, mely a 30-as évek végén a Munkácsy-féle Rajzolatok-ba dolgozott, melynél Frankenburg egyik legbuzgóbb katonája volt Munkácsynak az akadémia és athenaeisták elleni harcaiban. Főeszköze azóta is, mint a Rajzolatokban, az élcz, a felületes szó-játék s az ujdonságok ügyes hajhászata volt. Utóbb lapjának komolyabb szint akarván adni, széptani s történeti czikkeket is közölt az Életképek-ben s megindított Irodalmi ör cz. a. egy kritikai melléklapot. Ámde, mivel Frankenburg a komolyabb dolgokhoz nem értett, így történt, hogy „a mikor az Irodalmi ör legújabb aesthetikai nézetek nyomán járt, a fő lapban Beely Fidél még mindig Batteux szép természet-utánzását magyarázgatta.¹ Nem boldogulván a tudománnyal, politikai színüvé változott, de ez határozatlanba folyt el, mert egyik, mint másik oldalnak is csinált bókocsát és ha megnézzük az általa kiadott nagy hazafiak arczképét s political állását, kénytelenek leszünk megvallani, hogy Fr. és lapja nem csak egy, hanem két párttól is megérdemelné az anyagi pártfogolást.“ (U. ott

¹ Szépirod. Sz. 1847. I. 129.

² U. ott. II. 75.

¹ Életképek. 1846. foly. I.

129.) De volt Frankenburgnak ügyessége az írók megnyerésében. Vahot Imre nem bírta megtartani őket, a Honderü többnyire lenézte s ezek kölcsönben ugyanazt tették. Frankenburg tovább ment, meg bírta nyerni a politikai lapok ujdonságíróit is, és ezek is folyton dicsérgették az Életképeket, mint Kaján Ábel a Pesti Hirlapban s Jókai a Jelenkorban, mert hiszen az volt Frankenburg célja, hogy dicsőséggel válják meg a lapszerkesztéstől, miután azt az ország első szépirod. lapjává kürtöltette.¹

A harmadik divatlap, a H o n d e r ü, egészen ellenkező irányban indult meg a Regélővel egy időben; de tulajdonképen nem szolgált a főrendnek, csak kaczerkodott kivált a főrendü hölgyekkel. S kár, hogy az idők természeténél fogva csakugyan hatott, de „befolyása métely volt, mert hízelt.” A Honderü a f i o n t, a r s z l á n k o d á s t, s u p r é m e b o n t o n t sürgeté, de nem vezér, hanem szolga lett belőle, az előkelők hizelgő szolgája. „Lycurgusnak egy törvénye volt, mely száműzte azt, ki valami új dolgot hozott be. Senki nem érdemelte volna méltóbban e törvény erejét, mint Horváth L.: száműzetést az irodalomból. Hová lett a fion, az udvariasság a Honderü hasábjairól mai nap, mikor annyira nyers,

és, mondjuk ki a szót, nó de még se mondjuk! — mint még lap nem volt soha. De azért a Honderü még mindig salonlapnak tartatik a közvélemény előtt, s mint ilyen, legalább ilyenre vállalkozót látjuk mi a Honderüt kezdetben, s így gondoljuk azt még ma is jellemezhetni ama két lap irányában, melyek mindenikének elmondók alapszinezetét.”¹

Ez az általános véleménye a három divatlapról. Egyiket sem pártolja tehát s mindenik ellen lényeges kifogásai vannak, mi természetes is; de hát a közönség számára szerkesztett lapok irányát nem az aesthetikai és művészeti elvek, rendesen a közhangulat magyarázza meg s mind a három ennek kívánt hódolni.

De ha a Szépir. Sz. Frankenburgot nem szerette s nem tartotta irodalmi vezérségre alkalmasnak, viszont azt sem óhajtotta, hogy az akkori legnépszerűbb s legelterjedtebb divatlap épen a sokat kárhoztotott X-ek egyikének, Jókainak kezébe kerüljön, talán mert azt sejtette, hogy a szétment társaság s pedig Jókai és Petőfi vezérsége alatt, újból tömörülni fog az Életképek mellett, mely gyanítás nem is volt alaptalan, mint azt a Pesti Hirlapnak erre vonatkozó s Pákh Alberttől eredt válasza bizonyítja.

A válasz így szól: „— Fran-

¹ U. ott. II. 111. 1.

¹ Szépirod. Sz. I. 130. 1.

volt már róla szó, hogy Petőfi Összes költeményei az akadémiai nagy jutalmat elnyerték az 1847 utáni első nagy gyűlésen, mely 1858 decz. 15—20-ig tartott. Itt a teljesség kedvéért közöljük az akadémiai határozatokat.

A m. tud. akadémia 1859. decz. 20. tartott ünnepélyes közülésének tárgyai. 40. lap:

„VIII. Jelentés az 1843—48-ig megjelent nyelvtudományi és szépirodalmi munkák legjobbjainak megjutalmazásáról.“

»Ha az ezen évkörben megjelent szépirodalmi munkák során végig tekintünk, örömmel tapasztaljuk, hogy ezen időszak alatt a magyar költészet lyrai, elbeszélői és színművi ágai folytonos haladással műveltettek, midőn nem csak az elébbi kornak jelesbjei folytatók működési pályájokat, hanem egy újabb sarjadék is zsendüle körünkben, fiatal erővel, megragadó költői tehetséggel s tündöklő sikerrel, különösen a költészet azon nemében, mely a nép érzületéből és sajátágai-ból fakad ki. E korszak egyik fénye Petőfi Sándor, mint ritka tüneményű lyrai egyéniség, ki a már előtte sarjadjozni kezdett felsőbb népies költészet mezején, mint a magyar lant egyik fő képviselője s egy új korszak vezére tűnik föl. Ő, mint költői tehetség, egészen önálló, egyéni, eredeti, kivált midőn az Alföld síkjait festő rajzaiban eddig ismeretlen vagy figyelemre kevéssé méltatott fényképeket varázsol eléinkbe. Tájképei, csendélet-rajzai, néprománczai akármely irodalom hasonnemű termékeivel versenyezhetnek. Népdalai, mint a nép kedélyének hű viszhangjai, országszerte kedvesek. Tárgyhoz mért nyelve tiszta magyar zamatú. Ámbár pedig némely egyes műdarabjait, illetőleg a formát s kifejezéseit, a szigorúbb műítészet

nem alaptalan kifogásokkal gáncsolhatja; de kész koszorút nyújtani azon íhletett költőiségnek és szellemnek, mely Petőfi műveit általlengi.

Petőfi mellett a költészet más nemében, szintén rendkívül meglepő tüneményként Arany János lépett föl a Kisfaludy-Társaság által megkoszorúzott »Toldi« című pályaművel. Arany mind költői nyelvezetre, mind általán arra nézve, mi a népies költészetet a művészet fokára emeli, Petőfinak méltó versenytársa, azon különbséggel, hogy ennek műveit alanyiság, amazét tiszta tárgyilagosság jellemzi, és azon előnnyel hogy, midőn Petőfinak némely egyes költeményei a műszabályokhoz nem szigorúan hívek, Arany Toldia oly kerekded alkotású, oly művészileg kiudomított egész, melyhez a maga nemében hasonlót eddigi irodalmunk csak alig mutathat fel. Ez egy higgadt, nyugalmas, öntudatos költői tehetség remek szüleménye, tiszta, gáncstalan alakban, melyen a művész keze foltot vagy hiányt nem hagyott. A tárgygyal híven egyező festések, jellemrajzok, a teremtképzület eredetisége, és mintegy a magyar nép lelkéből szakasztott képek változatos gazdagsága e műnek kitűnő vonásai.

Minthogy azonban Arany Toldia nem önállóan, hanem a Kisfaludy-Társaság által jutalmazott költeményekkel egy gyűjteményben jelent meg, s ennél fogva az akadémia határozata szerint nagy jutalomért nem versenyezhet; az illető kétszáz arany jutalom a következő munkának íteltetett:

Petőfi Sándor Összes Költeményei.
Pest. 1847.

Fentartván magának az akadémia kezdettől fogva azt hogy, ha megholt író munkája íteltetik legjobbnak, min-

kenburg urat, journalisticánk közkedveltséget kivivott régi bajnokát, Bécsbe híván hivatalos pályája, az Életképek szerkesztése jövő félévtől kezdve hir szerint Jókay Mór kezeibe menend által. Vannak emberek, kik jónak látják, az új szerkesztőre, még mielőtt megkezdte volna pályáját, kigyó- és békahangokat kiáltani. Az a szerencse van a dologban, hogy az illy kiabálások soha ki nem kerülhetők, s hogy a kigyóhang szintolly ártalmatlan, mint a békaé. Egy kis záport vagy mit jelenthet, melly megmosandja az ő hátukat, ha jókor be nem huzák, de egyebet semmit. A közönséget ezen hangok félrevezetni nem fogják, mert ez nem sokára értesülni fog, hogy az Életképek eddigjóra való dolgozó társai ezentul is azok maradnak, hogy szépirodalmunk legelső bajnokai hozzászólhattak, s hogy egy „clubocskának“ elnevezett szépirodalmi társulat (melly azonban már régen megszűnt társulat lenni) új erővel s buzgalommal lépend ki a térre. S a közönség meg fog győződni, hogy az Életképek valószínűleg jobbak, de rozszabbak semmiesetre sem fognak lenni, mint eddig valának.“¹

E feleletből világosan látható, hogy a X-ek társulatának felélesztéséről volt tehát szó, melynek organuma az „Életké-

pek“ lettek volna s már előbb elismert vezetői Petőfi és Jókai. Ebből folyt az, hogy mert Petőfi Arany Jánoshoz írt költeményében magát kezdeményezőnek mondta az új népies költői irányban, (miért a Szépirod. Sz. nem is mulasztá el szemrehányást tenni), a bírálatok és támadások a költészetben nyilatkozó tulságos szabadság, formátlanság sat. miatt hol nyiltan, hol a sorok közt kiválóaan ő ellene voltak intézve s így neki rótták fel azt a művészetlenséget, a mi az utánczók verseiben nyilatkozott, neki, hogy a hivatásban vetett hitnél fogva a költők nem igen akartak tanulni s az eszmék helyett politizálás és nagyhangu sallangok élték sok tekintetben divatjokat, mintha Petőfi nem nagyon sokat és nem folyton tanult volna. E tekintetben, mint láttuk, a Szépirodalmi Szemle sem volt elfogultság nélkül, a minthogy szerkesztője utóbb sem ítélte meg Petőfit e nélkül 1854-ben¹ s kivált nem látott benne művészt.

A mint láttuk azonban, a Szépirod. Sz. bár mind a három Divatlapot bírálat és pedig szigorú bírálat alá vette, még sem elégedett a napi harcokba, és nem is akart. Töbnyire általános aesthetikai téren mozgott. Épen ez volt az oka, hogy minden ol-

¹ Divatcsarnok. 1854. Ujból: Pályák és pálmák. 328. l.

¹ 1847. I. 886. sz. 337. I. máj. 27.

dalon, még a politikai lapok részéről is a leghatározottabb hidegséggel találkozott s nem vált vezető, sőt még ellenőrző hatalommá sem; nem is igen terjedt el s már az 1847. év végén megszűnt.

II.

Egészen másszerű volt a Honderű harca. Ezt ellenszenv és harag vezette, mely oly mértékben nagyobbodott, mint a mily mértékben növekedett az ifju irodalom és Petőfi sikere. De továbbá elválasztotta őket még jobban az ifju irodalom politikai jelszava, mely a legtéljesebb s legszélsőbb szabadelvűségé volt, míg a Honderű ó conservatív valas így igen természetesen, hogy több vonalon indította meg a harcot, úgy a saját hasábjain, mint a Gr. Desseffy Emil „Budapesti Híradó“-jában, csak a módszer volt más. Jellemző, hogy a Honderű egész 1847-diki folyamában egyetlen komoly bírálat sem jelent meg sem Petőfiről, sem az ifjabb írói nemzedék egyik tagjáról sem. Ami van, az mind gúny, nevetségessé tenni törekvés, az erre szolgáló nemtelenebb eszközök felhasználásával is. Az ilyen helyeket folyóiratunk közölte is már a megelőző füzetekben¹ a legnagyobb részben.

¹ L. „A Honderű támadása Petőfi ellen“ (Pet. Muz. 1888. 90—96. l.) „XIII. Összes költeményei.“ (U. ott. 1888. 219.

De az idézettekén kívül is számos helyen tesz czélzást hol Petőfire, hol az ifju írókra. „Irodalmi abc“-jében (I. 73. l.) Eötvösről így szól:

„— Eötvös a világot az ő költői magasságáról fogja föl. Így gyakran oly távol áll a valóságtól, hogy lehetlenné leszen azt hűn visszaadnia; szépítve, — nemésítve adja azt vissza. Innen lön, hogy bizonyos német elemet fedeztek föl benne — az álma dozó rajongás elemét. — De költészetben szívesen elnézünk illyesmit. Hazai költészetünkben kivált, mellyben kívánatos volna, vajha több oly szellemeink volnának mint Eötvös, kik a nyers, faragatlan prózaéletet féligmeddig türhetővé tennék, annyival inkább, mint-hogy egy nagy írói clique, mely „fiatal Magyarország“ czimével páváskodik, csoportult össze, hogy a p o e s i s t a p o e s i s b o l e b r u d o n k i v e s s e ! — A költészetnek, ezek szerint, mindig száraz prózacéljának kell lenni, nem a költészetért kell létéznie, hanem egyik vagy másik párt po-

l.) „Irodalmi abc. Severustól.“ (U. ott. 1888. 317—318. l.) „Petőfi a plágium vádjával illetve.“ (U. ott. 1889. 78—86. l.) „Czélzások és vonatkozások Petőfire az egykoruaknál.“ (U. ott. 86—92. és 155—158.) „Költemények Petőfi ellen.“ (U. ott. 109—116. l.) Továbbá u. ott. a 120, 122—124, 192. l. „Az uti levelek és a Honderű.“ (U. ott. 137—150. l.)

litico-fixa ideájának elősegítése végett. — Már e követelés, melyet a poesishoz tesznek — romlása minden valódi poesisnak.“

Továbbá az I. félév 26. l. az április hóról szólván, a többek közt így ír:

„— Egy fiatal gyerkőcze írónak akar beállani; már az első latin iskolákat a legörvendetesebb sikerrel elvégezte; a nagybácsik, nagynénik és néhány játszótársak óriási classicitást ígérnek maguknak a fiatal költértől. A P. H. r é s z r e h a j l a t l a n újdondásza! még nem mer ítéletet mondani a reményteljes író fölött, mert az ifju halhatatlan még nem nyilatkozott világosan, mellyik párthoz tartozik (t. i. ő az ifju halhatatlan!)“

Alább meg így szól:

„— Ti elbizottatok! ne higyétek, hogyha tekinteteitek elé egy kis felhő tornyosul — az egész ég be van borulva. És ti kis hitűek! tekintetek föl a csillagos égre, és jegyezzétek meg, hogy a világsors szörnye sem jajveszékéseitek-, sem idétlen ujjongásaitoktól távulról sem függ....“

Ez utóbbi hely világosan a Petőfi „Felhői“-re s az ezekre következtet pessimisticus költeményeire vonatkozik, mely irányban

egyébként az ifjabb költők közül többen követték őt.

Utóbb, a 42. lapon, nem tudni, mily alkalomból, az Obernyik ama fogadására czéloz, mely szerint a X-ek társulatának szabályai s adott szava értelmében egy évig egyetlen divatlapba sem fog írni, miről szóló nyilatkozatát még 1846 jul. 5-éről közöltük a Pet. muz. 1889. 179. lapján. E vonatkozás a következő:

„* A tizek egyike (O!) erkölcsi kötelességének tartja a caniculaig nem dolgozni egy hírlapba sem, mert — úgy mond — lekötelezve érzi magát azon egyetlennek, melly... r é g f e l o s z l o t t. Üdvözljük őt szerkesztéseink nevében az erkölcsi kötelesség e fenséges pályáján.“

Közbenjönnek aztán egymás után a már közölt megjegyzések Petőfi Összes költeményeiről,¹ a Csalogányok és pacsirták-ról,² a Nagyapá-ról,³ az Ifjuság s a Magyar ifjakhoz⁴ cz. költeményekről.

A Honderü 222. l. pedig Zerffi „Nyílt levél Eckhardt Clodwig urhoz, ki engem magyar Lessingnek nevezett“ cz. cikkében ezt írja a többek közt magamagáról:

¹ L. Pet. Muz. 1888. 219. l.

² U. ott 1889 45. l.

³ U. ott 120. l.

⁴ U. ott 122—124. l.

¹ A Pestí Hírlap újdondásza Pákh Albert volt.

„— Az itteni sajtó legnagyobb része ellenséged. Miért? — Mert nem szávalsz a betyárság mellett művészet és irodalomban; mert nyíltan és merészen ellenszegülsz olly iránynak, melly művészet és költészetben jó gyümölcsöt soha nem hozhat; szóval mert a szépművészeteket valamint az irodalmata póriasság, a nevetséges francziáskodás és mindannak szolgáltságából, mi a valódi poesissal ellenkezik — ki akarod szabadítani. Tehát ezért gyaláznak — és koránsem dicsérnek; — és ha egyszer a távolban dicséretet nyersz, akkor meg, csekély erődöt félreismerve, olly mértéken tul feldicsőítnek, hogy kénytelen vagy a rádhalmozott dicséret ellen protestálni“ sat.

Majd alább, kérvén Eckhardt-ot, hogy őt ne hasonlítsa senkihez, így folytatja:

„— Máskor, édes barátom, hasonlítsa ön Petőfi urat Heinéhez és Berangerhez egyszerre; Szigligetit Scribe és Kotzebuehoz egy füst alatt; Czakó urat Shakspearehoz; csak engem ne hasonlítson senkihez, — különben tüstént egész, ugyan csak harapós csorda áll ön háta mögött; — mert én én vagyok, hogy Fichtevel szóljak, és az sokaknak nem tesz, mert ők azt szeretnék, hogy én a z l e n n é k, a m i k ő k,

mert szegények belátják, hogy ők s ő h a s é m l e h e t n e k a z ő k, m i é n v a g y o k.“

Ugyane számban az „Ökörszem“-ben, a Honderü gúnyoldó rovatában, (223. l.) ezt olvassuk:

„— Az evang. vallásnak főgondnoka olly (Thalia) templomot kíván az egykori Magyarországnak, mellynek prosceniumán a S. Carlo és la Scala színházak csárdást tánczolhassanak. Ökörszem ajánlja rá teleknek a kecskeméti Nagy legelőt, énekesnek a Nagy Kristófot, s nemzeti dramaturgnak a Nagy P . . . fit.“¹

Tovább a 244. lapon jönnek a Petőfi III. Richárd királyról írt cikkére a gúnyolódások,² ugyan csak az „Ökörszem“-ben, melyek így szólnak:

„* Az aestheticai műveltségéről ismeretes nagy P . . . fi egy hetedhét országra szóló bárgyuságokkal kitömött kritikai cikkét e magasztos szókkal végzi: „Elegét mondtuk már, hogy nesze semmi, fogd meg jól! (a nagy P . . . ezt nemcsak mondta, de tette is akárhányszor) a világ minden köszöneteért sem adnak egy nadrágszijat sem (a nagy P . . . i tehát szijas nadrágot visel!!!) mellyre végső desperációjában az ember

¹ Petőfit.

F. Z.

² V. ö. „Petőfi III. Richárd királyról“ cz. cikkünket Pet. muz. 1839. 229. l.

magát fölakasztná.“ Vajjon a kis Anglia, vagy a nagy Egressy költötte föl ez óriás lángészben a felakasztási viszketóget?

* A nagy...fi azt a kérdést intézi Európához a kis angol nemzet irányában: „Van-e az an-

gólnál önzőbb és így nyomorúbb nép széles e világon? e nép nem ismer sem Istent (be jól ismeri...fi ur e népet!) se(m) embert“ stb.

Ferenczi Zoltán.

Petőfi latinul.

IX.

Votum Petőfianum.*

(Szabadság, szerelém...)

Amor, Libertas: haec duo
Carissima sunt animo;
Vitam pro amore deoveo,
Pro libertate et hunc ego!...

X.

Cum arboribus Auster colloquitur...

(Beszél a fákkal a bús őzei szél.)
Petőfi

Cum arboribus Auster colloquitur
Susurrans lente, ne quis audiat.
Quid narrat illis, somniantes ut
Ipsae arbores caput concutiant?!
Otiosus dum me extendo in lectulo.
Pomeridiem et ante crepusculum...
Conjux profunde, dulce dormiens
Clinat mi in pectore capitulum.

Manu altera dum dulce sopientis
Pectora teneo undulantia,
In altera liber meus sacer,
Est libertatis sancta historia!

* A votum szó e versre alkalmazva teljesen megfelelő antik értelmének.

Velut cometa quaeque littera
Mihi pervolat sublimem animum...
Conjux profunde, dulce dormiens
Clinat mi in pectore capitulum.

Pellit te flagrum, plebs, aurum allicit,
Ut certes pro tyranno serviens.
An non libertas? Ad certamen it
Quisque quem illa adhortatur arriens,
Vulnus, mortem tam laetus accipit
Pro illa, puella, quam florem tuum...
Conjux profunde, dulce dormiens
Clinat mi in pectore capitulum.

Quot vitae sunt carissimae profusae,
Sacra libertas pro te! An profuit?
Si nunc non, proderit, victoria
Tibi in certamine ultimo aderit:
Mortem tuorum et ulciscere tunc,
Horrendum dabis tunc supplicium...
Conjux profunde, dulce dormiens
Clinat mi in pectore capitulum.

Ante oculos spectacula cruenta,
Scaenae futurae iam apparent mihi
Lacu peribunt sui sanguinis
Omnes libertati adversarii.
Caput mihi fulmina percutiant,
Tonatque cor velut tonitruum...
Conjux profunde, dulce dormiens
Clinat mi in pectore capitulum.

St. Hegedüs.

LIP SĂ

LIP SĂ

LIPSĂ

LIPSĂ

a' monti su m'arrampico, all' oceano mi affido! —
 Dall' anima, che sogna, fuori allor derivando
 raggio di luna è il canto, che luccica tremondo.

2.

Pur, meglio che in balia de' miei sogni cullarmi,
 del mio domani avrebbe il pensiero a turbarmi . . .
 Ma no; perchè pigliarne affanno ora dovrei?
 avrà Dio, così buono, cura de' giorni miei;
 spensierate allor volano le canzoni gioconde
 anime di farfalle candide e vagabonde.

3.

Quando in qualche mi avengo fanciulla sorridente,
 seppellisco ogni mia doglia profondamente,
 negli occhi suoi si specchiano fise le mie pupille
 come gli astri del mare nelle acque tranquille;
 ed allora le mie canzoncine vezzose
 dell' alma innamorata sono selvagge rose.

4.

Contento, s'ella m'ama, io vuoto il mio bicchiere,
 triste, s'ella non m'ama, riesco male a here;
 pur quando terso il vino nel calice scintilla,
 la fiorente allegrezza in me subito brilla
 e, in quel fuggerol attimo, sono tutti i miei canti
 dell' alma inebbriata iridi tremolanti.

5.

Però, se, mentre girano lietamente i bicchieri,
 stretti i polsi del popolo, stanno ancor prigionieri,
 se, mentre urtan le tazze lucide tintinnando
 stridon gli anelli bruni de' ceppi scricchiolando,
 delle canzoni i cori, che mi sgorgan dal petto,
 son nuvole dell' anima rigonfia di dispetto.

6.

Ma perchè questo popolo di schiavi ancor sostiene
 tanta vergogna e frangere non sa le sue catene?
 di Dio nella clemenza forse si affida? o crede
 che rose dalla ruggine debban cadergli al piede?
 vibrando allor dal mio fervido labbro i canti
 sono lampi dell' anima e folgori fiammanti.

Közli: Dr. Erdélyi Károly.

Költemények Petőfi Sándorhoz.

XII.

Petőfi újabb költeményei.¹⁾

(Oct. 4.)

Im, egy kiegészített üstökös, megint
Föltűnt az égen, fénylő fűrtivel.
A ködös láthatáron eltekint:
S a bús világot láng özönlí el.
Majd, a mikép jött, némán száll tova:
S a föld nem látja többé, — tán soha!

Mi vagy Petőfi? — csodás meteor,
Vagy üstökös, kit bámul a jelen!
Belőled is fény s lángok árja forr,
S gyújtó szikrák szakadnak szüntelen.
De te örökre égsz — olthatatlanul,
Mint arra, éj rád soha nem borul.

Szász Károly.

XIII.

Petőfi bölcsője s sirja.²⁾

Előbb kerestük születésed helyét,
Mit — hogy kíváncsi kutatók ne leljék —
A bosszantó feledség elfedett;
Most meg, — kerestük azt a néma hantot;
A hol elejtéd a kardot s a lantot;
— Előbb a bölcsőt, most sirhelyedet.

1) Hőgyfűtár (szerk. Tóth Kálmán) 1858.
237. l. A költemény az épen akkor megjelent
újabb költeményekre vonatkozik.
2) Vasárnapi ujság. 1867. 159 l.

Megvan a bölcső! Még a ház is ott van,
Hol szólni kezdte „pendeles korodban“ —
Kő jegyzi most, hogy ez s ez volt
a nap....

Mert nagyjaihoz hálás az utókor,
S a mikorra meghaltak (épen jókor!)
Elismeri, hogy nagyok voltak....

De hol a sir? — Oh ki lelendi ezt fel:
Hogy megjelöljük kővel vagy keresztel,
Mit mondok? — óriás piramiddal azt?
Oh csak keressük, mindütt, arra, erre....
Arról fogunk ismerni majd a helyre:
Szébb a virág ott, zöldebb a haraszt.

Nem jobb, mint mi — nem jobb a ter-
mészet sem!

Holtodra várt, hogy virággal behintsen,
Addig tövissel vérzé szivedet.

Most, hogy bűnét a légtől elfedezze:
E szivre, mely ezerszer megsebezve,
Virággal himzett takarót vetett!

Vagy mese mindez? Mindez püsztá álom?
Ő kifogott az életen s halálon.

Ő nem született s meg sem halhatott.

Mint üstökös jött láthatlan világból
S a mikor eltűnt, a mikor kilángolt,
Nézzük, csodáljuk mint varázslatot.

Szász Károly.

Közli: Ferenczi Z.

Petőfi-reliquiák.¹⁾

I.

Petőfi levele Pákh Alberthez Debre-
czenbe.

Pest, apr. 15. 1844.

Friczi barátom!

Mitirtam, mit nem irtam előbbi
levelemben? nem tudom — az

¹⁾ Petőfi e két levelét l. Pákh Ká-
roly: Petőfi Iglón 1845-ben cz. cikké-
ben. (Vas. Ujság. 1889. 51. sz.)

igaz, még azt sem tudom, mit fo-
gok most írni? tárgyam ugyan
elég volna, de nem tudom, hol
kezdjem. Tehát rajtad kezdem,
azaz Kaján Ábel barátunkon —
hisz ismered; hogy ne? most jött
ki egy cikkje* az Életképekben,
épen ma. Reggel Frankenburgnál

* Egy este a debreczeni színházban.

vagyok, hát a mondja, hogy aszondja: ki is az a K. A.? hát aszondom, hogy izé, Pákh Adalbert, jó barátom. — Ugy hát, aszondja rá Frankenburg, csak önnek adom a honorariumot, aszondja, s ön majd adja át neki, aszondja. — Jól van, mondok, majd átadom, csak bizza rám, mondok. De később jobban meg-gondolván a dolgot, azt határozám, hogy én bizon nem adom oda Kaján Ábel barátunknak azt a négy pengő forintot, mert magamnak is roppantott nagy szükségem van rá. Különben sem teszem föl Kaján barátunkban azt a szemtelenséget, hogy első fellépteért pénzt vegyen el. Köszönje meg hogy nevét nyomtatva látja. Ebbeli határozatomat légy szives, Berti pajtás, Kaján barátunknak tudtára adni. — A mi pedig engem illet, barrrátom!! a mi engem illet: *lelépek a szini pályáról* (de bizonyosan mindazáltal nem tudom, örökre e vagy sem?) Le-mondok tehát a szini pályáról, s tudod mi leszek? vagyis mi vagyok már ugyszólván? hát izé: a Regélő segédszerkesztője a jövő félévtől kezdve Vachot Imre mellett. Már bizonyos Bajza, Vörösmarty, Nagy Ignác s általában mindnyájan helyeslik e lépésemet. Vachot Imre maga szolított föl.

Hát te nagy itélőtehetségű barátom (mint a physiognosisból olvasók), hát te mit tartasz felőle? Legközelebb elvárom leveledet Duna-Vecsére, hol a következő két hónapot tölteni fogom. Husvétii innepekre is otthon voltam néhány napig. A napokban megyek ismét haza. Tehát irj minél előbb. A levél czime: Petőfi Sándornak, átadandó a mézárszéknél Duna-Vecsén. De többet irj ám, mint irt

literátortársad

Petőfi.

II.

Petőfi levele Pákhékhöz Iglón.

Pest, jun. 24. 1845.

Szerelmes . . . azaz szeretett édes barátném! (abc szerint: Amália, Johanna és Vilhelmina.)¹

E pillanatban értem Pestre, még sem körülményeim, sem eszem nincsenek rendben . . . ha ez meg fog történni: hosszában-széltében elétek tálalom dolgaimat, gondolataimat és érzéseimet. Addig legyen jól dolgotok, gondolatok gyakran reám és érzelmeitek ne változzanak irántam, valamint titeket változatlanul szeret

barátotok

Petőfi.

¹ Topscher Amália, Pákh Johanna, Pákh Vilma.

Költemények Petőfi ellen.

VI.

F***** Király *

Petőfi Sándorhoz.

Im azt adok, mit olyan ritkán adnak
 Őszinte szódért nyílt köszönetet,
 Hogy én irántam gyűlölséget hirdetsz,
 Midőn szivedben nincsen szeretet.
 De azt ne várd, hogy majd a' gyűlölségre
 Gyűlölséggel feleljen a' király,
 Mert nemzetem királyi kebelemben
 Szeretetlenül egyébre nem talál.

És hogy ha volna még is olyan ember,
 Ki érzetimnek belsejébe lát,
 'S isméri most, 's ismerte volna régen
 Indulatimnak tiszta célzatát,
 'S bár mostanában ostorozni gyenge
 'S jutalmat adni nemdűs a' király
 Ne rágalmazd ocsmányi bizelkedőnek, **
 Ki engem így is szeretni talál.

Lázítsdfel bár a' népek millióit
 Kövezzék bűnös emberfejemet —
 Kinek szívében bűnös indulat nincs,
 Az mindenik vessen rám egy követ.
 'S ha így reám a' milliók kezéből
 Végtelen kőnek zápor árja szál,
 Boldog leendő végső haláltusában
 Az össze roskadt büntelen király. —

Megadtam im, mit olyan ritkán adnak
 Őszinte szóért nyílt köszönetet,
 'S kívánom, hogy őszinte szódért mindig
 Illyen jutalmat adjanak neked, —
 Állhat Munkács állhat akasztófa,
 De kebelemben bosszúvágy nem áll,
 Szidalmadért ezt válaszolja neked
 Egy vétke nélkül káromolt király!

Kassán, nyomtatott Werfer Károlynál.

VII.*

Honfi szózat.

(Petőfi' „Királyokhoz“ czimzett
 verse ellen.)

Szólunk, mint szabad Magyarhoz illik,
 Honfi-társak! nyílt, őszinte szót;
 Nemzet-éltünk e dicső szakában
 Leplezetlen adjuk a valót. —

A magyar nép szívében király s trón
 Hő szerelme rendületlen áll;
 S bár mit mond az éretlen Petőfi,
 Él fölöttünk szeretett király.

Él e hon dicső kegyes királya,
 S méltán hódol neki a Magyar,

* E két költemény Petőfiének „A királyokhoz“ cz. költeménye ellen van írva, mely szintén röplapon jelent meg, mint ezek. Én Szalagyula pfarista tanár úriól kaptam őket, ki már előbb kiadta a Figyelőben (1886. XXI. köt. 4. füz.). „A királyokhoz“ cz. költemény alá ez van nyomva: „Ára 2 pengő kr. A szerző engedelmé nélkülű utánnyomat szigorúan tiltatik. Nyomatott Landerer és Heckonastnál.“ E költemény 1848 ápr.-ében jelent meg a Petőfi ezért, valamint egy népgyűlésen tartott beszédéért, melyben kimondta, hogy a miniszteriumban nincs bizalma, a márcziusi napokban szerzett népszerűséget elvesztette. E tárgyban 1848 május 27-dikéről nyilatkozott is az Életrépek 26. számában. (L. Halasi: Petrelíquák. 22. l.) Petőfi költeménye azonban mindazáltal elterjedt az egész országban s el Erdélyben is a székelyek között számos lithogr. példányban, melyeket szintén 2 p. kron árultak. Az erdélyi főhadviseléség e költeménynek Háromszéken való terjedéséről értesítlvén, ezt ápril 26-án egy átiratban a kormányzó, Gr. Teleki József tudomására hozza. Erre a kormányzó Brassóba, Szebenbe, M.-Vásárhelyre rendeletet küldött a költemény árusításának eltiltására. Azonban az eset ismétlődvén, a kormányzó a tiltó rendeletet újból kiadta s ekkor az erdélyi kancelláriát is értesítette róla. Br. Apor Lázár, az ideigl. kancellár felterjesztette az ügyet a költemény egy példányával V. Ferdinándhoz, ki az egész eljárást helyeslő tudomásul vette, a költeményt pedig eltette. (L. Jakab Elek'öl: Ország-Világ. 1880. 218. l.) A két költeményt teljesen az eredetiek szerint adjuk.

F. Z.

* Ferdinánd.

** Sajtóhiba, bizelkedőnek.

Mert e szép hon fölvirágozásán
 Fáradozva minden jót akar:
 És a hűtelen betyári nyelvű
 Dalnok erre béhunya szemét;
 Hóltig hű magyarra nyomni készül
 A gyalázó hűtlenség jegyét.

Lesz-e nemzet-örserég honunkban
 Melly e hűtelent fogadja bé?
 Ezt, ki hon-, s királynak, béke s csendnek
 Őrefül eskütt, s már megtöré!!
 Süss gyalázat-béljeget arcára
 Polgártárs! ki eddig hű valál,
 Ah! ne hallgass áruló szavára,
 S mond-sza velünk: éljen a király!

E zavar-halászt, e béke és hon
 Gyűlölőt mindenki vessen meg;
 Trón s király ellen ha szólna többé
 Vakmerőn, hon-átok sújtsa meg:

Dögmirigytól könnyebb ovakodni
 Mint lázzító szók hatásitól;
 Szentelen, ki hű nemzet nevében
 A királyról tiszteletlen szól.

Megkonduland hűtelen! fölötted
 Mit megingatsz, a halálharang;
 Egy hű nemzet ennyi sérelemről
 Hozzá illő büntetést adand.
 Addig millió Magyar szívében
 Borzadást szül átkos éneked,
 S kebleikben hon s király szerelme
 Föllobog, mi téged eltemet.
Mező Dániel,
 h.-bösszörményi nemzet-ör
 s társai.

Utánnomni szabad.

Nyomatott Debreczen város' könyvnyomdájában:

Közli: **Ferenczi Zoltán.**

Adatok Petőfi műveinek megjelenéséhez.

Kiegészítő adat:

XIII. „Összes költeményei“¹
 cz. rovathoz:

A **Budapesti Híradó** 1847. I.
 205. l. (565. sz. mart. 26.) e mű meg-
 jelenéséről így szól:

— Petőfi összes versei már
 megjelentek s Emich könyvárusnál, a
 szerző igen híven talált arczképével,
 diszkiadásban 3 pgő forinton kap-
 hatók. <

U. ott a II. 238. l. (673. sz. okt.
 5.) ez áll:

— Épen most olvassuk, hogy
 Petőfy (!) »Versei« háromezer pél-
 dányban nyomattak, s már majd egé-
 szen elkeltek; ennek méltán örvend-
 hetünk, mert e szerint négy forintjá-
 val tizenkétezer forintot vesz be az
 illető kiadó, és így igen természetes,

hogy a jeles költő legalább is három-
 ezer forintnyi tiszteletdíjat várhat tőle. <

Az a szerződés Petőfi és Emich
 közt, mely szerint e kiadáshoz összes
 költeményeit Petőfi eladja, 1846 jan.
 22-én kelt. Egy másik, 1847. jun.
 26-án kelt szerződés szerint ugyan-
 csak Petőfi és Emich Gusztáv között,
 Petőfi kötelezi magát, hogy Emich
 által 1847-ben kiadott költeményeit
 1500 frtért örökre eladja. Kötelezi ma-
 gát továbbá, hogy költeményeit egyes
 kisebb darabokban vagy kötetekben
 ki nem adja, hanem azokat összegyűjti,
 míg olyan kötetet képeznek, mint az
 első nagy kötet, s ezt is Emichnek
 adja el 2000 pengő forintért. Ennek
 az utóbbi szerződésnek volt aztán ered-
 ménye az Összes költemények
 2-dik, most már két kötetes kiadása,
 melyről szólunk a Pet. Muz. 1888.
 305—6. lapján XV. pont alatt.

* * *
 Ismeretes s folyóiratunkban is

¹ L. Pet. Muz. 1888. 219—220.,
 1889. 40—47., 108—110., 187—190. l.

den különös esetben különösen határozassék meg: kiadassék-e a jutalom az elhunyt örökösének vagy ne? ez úttal határoztatott, hogy a nagy jutalom néhai Petőfi Sándor fiának adassék ki.

Költ Pesten, a Magyar Tudományos Akadémia XX. nagy gyűléséből, dec. 15. 1858.

Czuczor Gergely, m. k.
mint a nyelvtud. osztálynak
e tárgyban jegyzője.

Magyar akadémiai értesítő
1858-ról 634. l. (Igazgatószági gyűlés
dec. 18. és 19. 1858.):

— A nagy gyűlés által utalványozás végett feljelentett valamennyi nagy és Marczibányi jutalmak, úgy pályadíjak, az élő szerzőknek kiadni rendeltettek; a megholtakra nézve az igazgatóság mindenkorra fentartván magának a külön intézkedést, a) a Petőfi Sándor munkáját illető jutalom az elhunyt jeles költő Zsolt fia részére . . . kifizetelni rendeltetett.

U. ott 628. l.:

(Nagy gyűlés dec. 15—20. 1858.
Első ülés dec. 15. 1858.):

— Következett a nagy jutalmi ügy tárgyalása. Az illető osztályok előadásai alapján az 1848 óta elmaradt jutalmak a következő munkáknak rendeltettek kiadni:

Az 1843-tól 1848-ig megjelent szépirodalmi és szépirodalmiak közül a nagy jutalom Petőfi Összes költeményeinek, Pest, 1847.

Uj adat:

XVIII. Az **Ujabb költemények** az úgynevezett **»elkobzott kiadás«** után¹ először 1858-ban jelentek meg. E mindenki által várvavárt kiadásról a Vasárnapi Ujs. 1858-

ban (213. l.) így ír: — (Petőfi Sándor) azon költeményeit, melyeket eddig csak elszórva a lapokból ismerünk, mint halljuk, Emich Gusztáv önálló gyűjteményben végre csakugyan ki fogja adni. Valóban bámulatos, hogy ez mindekkoráig nem történt.

Utóbb, a 345. lapon, a jul. 18-diki számban azt írja: — Petőfi Sándor összes költeményeinek újabb kiadása nem sokára létesül. Nyomatásuk Emich Gusztáv nyomdájában már szépen előrehaladt.

Végre szept. 26-án, 464. l. ezt írja: — A mult hét legfontosabb s legkedvesebb irodalmi újdonsága az, hogy egy tíz év óta epedve várt könyv végre megjelent s ez: „**Petőfi Sándor újabb költeményei.**“ Az első kisebb kiadáshoz¹ hasonló diszes két kötet magában foglalja szeretett költőnk 1847—1849. évben szerzett műveit. Most csak annyit mondunk még, hogy e kiadás által Emich ur végre egy nagy tartozását róttá le, mellyet elismeréssel fog fogadni a közönség, s hogy a két kötet ára 3 pft., — postán küldve 3 ft. 12 kr.

E szerint Petőfi Ujabb költeményeinek e második, illetve a közönség kezébe került első kiadása 1858. szept. 20-dika táján jelent meg a könyvpiacon.

Teljes cím: **Petőfi Sándor Ujabb költeményei.** 1847—1849. Pest. Emich Gusztáv sajátja, 1858. (Nyomatott Manz Frigyesnél Bécsben.) 8r. I. Elbeszélő költemények. A 89. laptól: Kisebb költemények. 284 + IV. l. II. Kisebb költemények. 288 + IV. l.²

¹ Az 1848-diki két kötetes kiadást érti.

² Ezekre írta Salamon Ferencz a bírálatot a Budapesti Szemleben 1858. 502. és 1859. 209. l.

¹ L. Pet. Muz. 1889 51—52. l.

E két kötet nagyságra nézve épen olyan, mint az 1848-diki 2 kötetes kiadása az Összes költeményeknek s úgy látszik, épen úgy volt számítva, hogy azzal együtt I—IV. kötetet téve, egymást kiegészítse a két gyűjtemény s talán ezért, áruk is egy.

Ehhez még csak azt tesszük, hogy a Petőfi-kiadásokról való könyvészeti adatokat 1860-tól maig közöltük a Pet. muz. 1888. folyamában: »Könyvészeti adatok Petőfi műveiről« cz. a. (1860—1888) 231—236. l.

Közl: *Ferenzi Zoltán*.

Pasquillok Petőfiről.

I.

Petőfy Sándor.¹

Ex-baka; nyugalomba lépett színész; ex-divatlap-segéd-szerkesztő, és vándor-költő; 's at. 's at.

Szilaj csikó a' honi poésis mezején, sem féket, sem kantárt, sem zablát sem nyeret nem tud túrni. Verset sokat ír; akár szabályosat, akár nem, az mindegy neki. Kár a' talentumnak annyira elvadulni!

Utóbbi időkben a' híres V a h o t Imrének a' „Pesti Divatlap“ szerkesztőjének volt fegyverhordozója.

Petőfy még fiatal fiú, 's míg a' must ki nem forr, mindig jó bort lehet belőle remélni. Várjunk tehát — hiszen magyarok vagyunk, és megtanulhattuk a' várast!

Addig is utavalóul hallja tőlünk, hogy versfaragás nem költészet; szabálytalanság nem genialitás; vastagság; nem művészeti izlés; — és nem egyedül bor-, prófont, bakancs- és bakakabátban, de nem is a' fákyafüstben rejlik a' költészt illető aether.

Vigasztalja azonban magát, mert, merész a' fiatal sas röpte, de nem vakmerő; de a' dicsőítő orkán, mely a' „Divatlapból“ fúj rá, elsodorhatja őt — a' semmiségbe.

¹ Megjel. a „Magyarkák 1845-ből“ cz. mű 191. l. Lipszén. Teubner B. G. betűivel. 1845.

II.

Tigris költészet.¹

(*Repkénylugas Hadur virágkertjében, zöld gyeyppamlaggal s asztallal, mellyen örökzölddel koszoruzott tokaji boros palaczk áll, mellette arany táblák, mikbe versek vésetve a magyar költészet nemtője által*).

Berzsenyi. Csokonay. Utóbb Munkácsy.

Berzsenyi (az arany tábláról olvas).

„A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely;
Áldjon vagy verjen sors keze:
Itt élned, haldod kell.“

Milly szerencsés most hazánk, kedves barátom, hogy utódaink illy hangokat varázsolhatnak az isteni lantból, s kétszeresen boldog, hogy e hangok oda, honnan jöttek, érző szívhöz szállanak, és háromszorosan boldog, hogy számos ihletett kebelből hasonló érdeklő hangokat idéznek elő magasztos diszhangul, míg mi csak kínainkat sóhajthattuk el a gyászos magánynak, mikre csak rideg bérczek szomorú viszhangja válaszolt.

Csokonai (a palaczkot ajakához szorítja, azután vidámul). Éreztem én azt, barátom, hogy a jobb idő nem maradhat el, s azért pöngé-

¹ Megjel. Nagy Ignác: Menny és pokol cz. műve II. füz. 10—16. l. (Budapest. Hartleben tulajd. 1846.)

tém vígan lantom húrjait, és nem követém azok példáját, kik összegubbaszkodva irtak (*kezébe veszi a táblát és olvas*)

„És mondák: „A téli
Est unalmiban
A magyar nemzetnek
E könyv írva van.
Olvasd el magyar nép,
S tartson meg az ég!¹⁴
Mert erő, egészség
Kell hozzá elég!¹⁴“

Most, barátom, most kellene élnünk, midőn

„A legelső magyar ember
A király!¹⁴“

Most bizonyosan a legegyszerűbb forrásvíznek is tokaji zamatja van!

Berzsenyi. Ne legyünk önzők, értelemes a fiatal nemzedék, s bizonyosan nélkülünk aratni fog dús termést azon mezőn, melybe mi is vetettünk egy pár ép magot. Ez arany táblán láthatjuk, hogy a költészet minden ága dús lombzattal díszlik kedves hazánkban.

Csokonai. Igazad van, s a hányan itt a magyarok mennyében az örök életnek örvendünk, mindnyájan kéjittasan mondhatjuk, hogy vannak tanítványink s utódink a földön, kiknek bátor szárnycsattogása legmerészebb röptünket is túlhaladja.

Berzsenyi. Ugy van, barátom, nézd e fényes neveket e ragyogó táblákon, s jeles műveiket, és tapasztalni fogod, hogy a költészet minden neme díszesen és többszörösen képviselve van. Barátom, Magyarország lelkes nagyai és dúsai mind elszegényülnek, ha e sok jelességet csak félig méddig is illőn jutalmazni akarják.

Munkácsy (*ki már néhány perc óta a lugás gyémánt ajtajánál hallgatózott, hirtelen belép*). Épen azért egyet sem jutalmaznak. Sok jó napot!

Csokonai. Ah, derék, hogy

a jó kedvű humorista valahára ismét meglátogat bennünket.

Berzsenyi. Örvendek, ámbár megjegyzése kissé elkomorított. Az én időmben egy két valódi költő mindig buzgó pártoltatásra számolhatott a nagyok részéről, mivel pedig azóta mindenben előre haladott szép hazánk, tehát azt hittem, hogy ebben sem maradt el.

Munkácsy. Hja, nem olyan könnyű ez, mint önök gondolják. Most Magyarországon igen sok költő van, valódi nagy ember pedig rendkívül kevés, s ezeknek kisebb gondjuk is nagyobb a költészet pártolásánál, mert csak arra törekszenek, hogy saját érdemeik jutalmaztassanak.

Berzsenyi. E szerint tehát csak öntudattal kell beérniök?

Munkácsy. Igen, és szurokfüsttel, mit a fáklyák okoznak, melyek világítása mellett néha zenével tiszteltetnek meg, olyan szegények által, kik a fáklya árát szájoktól vonják meg! Gyakran arczképek kinyomatnak, mivel a gazdagok is szeretik tudni, hogy mikép áll a költő bajusza? de arra nem igen gondolnak, hogy van é mit ennie! Azonban, én nem a költők szomorú sorsáról jöttem énekelni, hanem a magyar költészet bizonyos új nemével kívántam önöket megismer-tetni, mely legujabban támadott.

Berzsenyi (*örömmel*). Uj nem?

Csokonai. Halljuk!

Munkácsy. Igen, mely „Tigris költészet“ nevezetet nyert.

Csokonai. Nem ismerem.

Berzsenyi. Ezen arany táblákon nyoma sincs, ámbár minden jeles új költemény rögtön megjelenik rajtok.

Munkácsy. Elhiszem, mert azon tigris költeményeket nem lanton pöngetik, hanem dudán szorítják ki.

Berzsenyi (csodálkozva).
Dudán?

Csokonai. Beszéljen világosabban, hiszen nem tanító ön.

Munkácsy. Emlékezni fognak önök, hogy engem mindig zsíros poétának gúnyoltak, mivel életemben gyakran irtam töltött káposztáról és túrós csuszáról. A tigris költészet még ezen is túlesz.

Berzsenyi. Lehetetlen!

Csokonai. Meglehet biz az, ha csakugyan dudából nyomogatják ki!

Berzsenyi. Ne vétkezzék ön költészetünk szent szelleme ellen, hanem bizonyítsa be állítását.

Munkácsy. Szívesen. Néhány illy tigris költészetből vagy dudás költeményből ezen verseket szedegetém ki:

Szavaimat halljátok,
S kössétek fel gatyátok,
Mert különben szívetek
A test alsó részébe csepeg!
Ide hát, a ki megáldott,
Eszem adta rozsz fia,
Hagyd tapasztam rád esókomat,
Mint csirizt a csizmadia!
Héj, a ki ragyogása van
A réz angyalának,
Fér é gyomrodba annyi bor,
Mint hasába sár a pocsoljának?
Vagy azt gondolod talán, —
Hogy a jégeső verjen meg, —
Hogy nem szabad már horban usznod,
Mig lelked a csizmad talpán ki nem fityeg?
Táted szádat komáromi kapuvá,
S legyen e bor győri Dunává,
És aztán mind ki kell innod,
S teremtettét sem szabad mondanod;
Különben inadha lóditjuk lelkedet,
S kitépjük költői eredet!

Csokonay (főlugrik). Uram,
ön —

Berzsenyi (csöndesítőleg). Ne heveskedjél, barátom, hiszen ismerjük ezen ur humorát, ő ezen rögtönzéssel meg akart bennünket kacagtatni, s nem gondolá meg, hogy az illyesmi csak emelyegést okozhat.

Munkácsy. Böcsületemre mon-

dom, hogy az ugynevezett Tigris költészet dudájából ennél sokkal ocsmányabb trágárságok is sivítottak már ki.

Berzsenyi. Irtózatos!

Csokonai. De alkalmasint csak magánykörben, vig poharazás közt?

Munkácsy. Nyomatásban, a művelt magyar hölgyek gyönyörködésére?

Csokonai. De már ugy csak sajnálni tudom az eltévedt elméket, mert az ifju lángész első erőszakos kirohanásainak sokat meg lehet ugyan bocsátani, sőt nem is tartom valódiilag ihletett kebelnek azt, melly néha néha minden gátat le nem rombol, s vad tüzével nemcsak melegít, hanem pusztít is, és e tekintetben magamnak is nem egy bűnöm van; de azért annyira visszaélni mégsem szabad soha az isteni szikrával, hogy salakos tajtékkal undokítsa be a költészet virányait.

Berzsenyi. És hol maradnak a bírálók villámjai? Nincs már komoly magyar író, ki az irodalom édené előtt az igazság lángpalkosával őrködnék?

Munkácsy. Támadt ugyan egy pár szeliden gáncsoló szózat, de erre illy felelet kezdte hangzani: ugassatok, hitvány ebek! és a szép címeknek hossza vége nem volt, s nem csoda azután, hogy a bírálók elhallgattak.

Berzsenyi. Sőt én azt mégis csodálom, mert épen erre kellett volna férfias komolysággal felszólalniok, mert ön szavaiból azt kell következtetnem, hogy ezen átirányt a nézeti költészetnek csakugyan nem mindennapi elme adható, melly azután seregét ébreszté föl a lelketlen utánzóknak. Hitem szerint ezen utóbbiakkal bajoskodni nem érdemes, mert mit az illyenek sárból összeraknak, azt saját vizenyősségök ismét elmossa; de az, ki az irodalom bármely ágában ugy

tud föllépni, hogy modora utánzókra talál, mindenestre nagy szellemi tehetséget tanusít; kitől pedig ezt nem tagadhatni meg, attól nemcsak lehet, hanem kötelesség is reményleni, sőt várni, hogy meg fogja tanulni, mikép a durva soha nem lehet szép, és isteni szikrának teremtménye mindenkor csak szép és isteni lehet, s hogy nyereségben eredetiséget, vagy éppen ma-

gyarságot keresni, a költészet és nemzetiség szelleme ellen elkövetett és soha meg nem bocsátható bűnnek kell nyivánítani. S ki ezt csak pillanatig is fontolóra veszi, bizonyosan meg fog győződni, hogy a költészet lantját isten adá kezeibe, s hogy azon csak az adóhoz méltó húrokat szabad pöngetni, ha szép hivatásának megfelelni kíván! —

Közlő: *Ferenzi Zoltán.*

A kortársak bírálatai Petőfi műveiről.

VIII.

A Versek I. kötetéről.

Versek.¹

Irtta Petőfi Sándor 1842 —
1844.

A középkor vad szele valahol a keleten — Ázsiának nem tudjuk melly zugában — szárnyaira ragadt egy magvat, s elfujta azt a termékeny Pannónia téreire, hol az minden kedvetlen viszon- tagságok daczára az idegennemű növények közt szépen fölvirá- zott. Azóta számtalanszor dult ismét a zordon éjszaki szél, de a megerősödött keleti virágot nem birta elhervasztani. És nekünk, a keleti virág megannyi szirmai- nak, kötelességünk minden erőn- ket oda fordítani, hogy az ne- csak tovább is tenyésszék, de mindinkább közeledjék teljes föl- virágzásához. Legyen tehát nyel- vünk, szokásunk, öltözetünk, tu- dományunk és művészetünk is nemzeti.

Több ízben történtek már vizsgálódások e lapok hasábjain is, valljon mi lehet oka, hogy sok becses költeményeink a tudósok szobáira szorítkozva, nem talál- nak utat a nép kunyhóihoz, nem élnek a nép ajkain. Hogy ennek több okai lehetnek, bizonyítja már maga azon körülmény, hogy az e tárgyról irtak mindenike más ok- nak tulajdonítá a bajt. Egyik a külső formában, — a mértékben — másik az olvasókban, a korban, s még tudja a jó isten miben nem? keresi a dolog bibéjét. Elöttem pedig úgy tűnik föl e dolog, hogy következő két ok az, miért nem hatnak ki az életbe némelly jelesb költeményeink: — a nemzeti- esség és népiesség hiánya.

Önálló nemzetnek csak az tetszhetik, mi már magán viseli a nemzetiesség örök bélyegét. Ha tehát azt akarjuk, hogy költemé- nyeink általában megkedveltesse- nek, akkor azoknak valóban ma-

¹Irtta Szeberényi Lajos s megjelent a Hír- nök 1845. 16—17. számában, feb. 25. és 28.

gyaroknak kell lenniök, magyaroknak nemcsak annyiban, hogy magyar nyelven legyenek írva, de magyar szellem lengje át azokat. Mert valamint a magyar költös nem varázsolja egyszerre magyarrá az azt viselő németet, úgy nem minden költemény magyar szellemű, melly magyar szavakba van öltöztetve. Lehet az aestheticailag szép, tetsző, meg-ható, — minden, de azért nemzeties még sem lesz.

Második kelléke a közönségessé lenni kívánó költeménynek a népiesség. Ésez fölötte nagy föladat! Lebocsátkozni a nép fölfogási tehetségéhez, vele érezni, vele örülni, vele busulni, és mindezt olly hiven tenni, hogy mind azt a nép is magáénak, sajátjának ismerje, nem olly dolog, mellyet mindenki megtehet. Pedig ilyennek kell lenni azon költeménynek, mellyet a néppel meg akarunk kedveltetni, mert csak az képes benne érdeket ébreszteni, abban ismer maga magára. Ez oka, hogy Vörösmarty közkedvességű „Fóti dal“-a olly általánossá lett, miszerint annak egyes töredékeit uton utfélek hallhatjuk nagy örö-münkre a nép szájában.

Ez előzményeket úgy hiszem nem volt fölösleges előrebocsátani; mert nem csalatkozom talán, ha azt vélem, hogy e versek írója e két tulajdonságot tűzte ki költeményei főcéljaul. A szándék

dicséretes. Lássuk megfelelt-e ennek egészen a szerző.

Hogy Petőfi Sándor ur költeményeinek nagyobb részét nemzeti szellem lengi át, azt ismerető sem tagadja, és ez érdemét — úgy hiszem — ezen ügyes kezdőtől legnagyobb ellensége sem fogja akarni elvonni. Sőt bizvást merem elmondani, hogy kezdő versíróink között, — ha egyéb tekintetben nem is — de ebben igen is Petőfi Sándor ur érdemel elsőséget. És e pontra nézve ezzel be volna fejezve bírálatom, mert hiszen azt csak senki sem fogja várni tőlem, hogy olly helyeket idézzek, mellyek nem tősgyökeres magyarok.

A népiességre nézve szinte megfelelt fiatal költőnk a kívánatoknak, a mennyiben t. i. eléggé le tudott bocsátkozni a nép fölfogási tehetségéhez képest. Mert kifejezései olly népszerűek, hogy azokat a népkénytelen megkedvelni. Csak hogy itt a föllengést kerülve a szerző ur aligha nem úgy járt, hogy „esőt kerülvén vízbe“ esett, és a népszerűség keresése mellett azon hibába esett, mellyet Horác e szavakkal fejez ki: „serpithumi.“ Mert a népszerűség vadászása gyakran a legkellemetlenebb tulajdonságokra vitte. Nehogy azonban pusztá, üres vádnak láttassék ez állításom, figyelmeztetem anyájas olvasót a „Disznótorban“ című versére különben ügyes kezdők-

nek, mely munka csaknem émelegést okoz olvasásakor. Ilyenek különösen e hasonlításai:

Hosszan nyuljon, mint e
Hurkaszál, stb.

vagy pedig:

Mintekását a zsir
Özöne. stb.

Van azonban több versében is illy tulzott népszerűség, p. o. Szóljatok be, földiek, ha léssen Utazástok háza közelében. 30. lap.

Ide sorozom a „Diákpályám“ című munkácskát is, melyben van ugyan egy kis elménczés, de különben a legotrombább emanatiója a méregnek és haragnak.

Nem tudom e hibának tulajdonítsam-e azon durva nyersséget is, melyet szerzőnk némely helyen követ, és mellytől még kezdő létére még könnyű szerivel elszokhatik. Ugy hiszem köszönettel veendi, ha mint barátja e kifejezésekre is figyelmeztetem, hogy azokat máskor kerülhesse. Ilyen különösen a következő aetheticaiatlan kifejezés:

Vesztett ebkint ki szivem
megmarád.“ 97. lap.

Már ha valami magános cizivódásközben is illy szavakkal élne egy magát műveltnek tartó, és másoktól is annak tartatni kívánó ember, ez a műveletlenség bélyegét nyomná rá. Annál kevésbé szabad tehát szépművekben ilyenekre aljasodnunk; különben könnyen megesik, hogy a legjobb szépmű is veszt böcséből az illy

kellemetlen, durva kifakadások által. Ilyeneknek tartom én még a következőket is:

„Hát kendnek tán az inába
Szállt a bátorsága?“ 101. lap.

vagy pedig:

Teremt ugyes! böcsülettel
Működik. 129. lap.

Teli palaczk a kezembe,
Tánczok, mint veszett fene. 141. lap.

Hát költeménybe, szépműbe tartozó hasonlítások és kifejezések ezek? Kár hogy ifju költők, mielőtt a világ elébe bocsátotta volna műveit, előbb valamely tapasztaltabb íróval nem közölte azokat, hogy illy rut botlásokra figyelmeztetve, azokat vagy maga, vagy más által kiigazíttatta volna. Mit szólhat az ilyenekhez p. o. valamely művelt hölgy, ha ilyen csárdások és erdei kóborok szájába illő beszédeket kénytelen olvasni? Mindenben mértéket kell tartani, és midőn a néphez leszálunk, annak szellemét akarjuk utánozni, akkor kövessük abban, miben szépségek rejlenek, különösen az egyszerűségben, de ne legyünk magunk is durvák, műveletlenek; mert akkor a legutálatosabb dolgokat firkáljuk össze.

Minthogy már ez illetlen kifejezések elősorolásába bocsátkoztunk, egy uttal az igenis prózába belevágó néhány kifejezést akarunk kijelölni. Ilyen p. o.

A nagy világ az életiskola,
Veritékemből ott sok elfolya,
(jó hogy nem mondja, hány itze?)

Mert oly göröngyös, oly kemény az út,
Az ember annyi sivatagra jut.

Az itt kijelölt két sorról csak
senki sem mondhatja, hogy azok
versbe valók. Valami álmos elbe-
szélésben, vagy száraz tudós ér-
tekezésben csak megállhatnának,
de lyrai költeményben illy ala-
csonyan mászni nagy hiba.

Illyen nehézkes a következő
versszak is:

S hogy mióta járom a világot
Bolygó lábam száz tövisre
hágott. 30. lap.

Hát a következőkről mit
mondjak?

Be sokat szeretnék mondani,
S alig merlek megszólítani;
45. lap.

vagy pedig:

Tied vagyok, tied, hazám!
E szív, e lélek;
Kit szeretnék, ha tégedet
Nem szeretnék?

91. lap.

Vagy végre, midőn a költeményt
e szavakkal kezdi: „ugy jól lak-
tam, hogy még!“ . . . Mindezeket
a szépen írni ohajtó költőnek ke-
rülnie kellett volna, mert ezek
korán sem alkalmasak arra, hogy
versei böcsét emeljék, sőt inkább,
ha nem egészen undorítókká, de
kellemetlenekké mindenestre te-
szik. Már Horác is azt mondta
ars poeticájában, hogy az „obscœ-
num“ száműzve maradjon a köl-
teményből. Annál inkább kell ezt
nekünk tennünk, kik a finomabb
izlés korszakának gyermekei va-
gyunk; annyival inkább nekünk,
kiknek céljok nemcsak a nép
számára írni, de irodalmunkat a
nagyok salonaiban is megkedvel-
tetni. Illyen zsiros, fenés, és tudja
isten millyen kifejezések pedig
azt legkevésbé tehetik.

(A vége a jövő füzetben.)

A Petőfi-irodalomhoz.

IV.*

I. Önálló mű:

Dr. Farnos Dezső. Kritikai
észrevétel Petőfi eltűnésének irodal-
mához. Kolozsvár. 1889. Az Acta
Comparationis költségén. (Márton K.,
Stein J., Lehmann és Baldi, Horatsik
János könyvkeresek-nél). Nyomatott
csupán 100 példányban: Botschar T.
könyvnyomdájában Beszterczen. 4r.
8 számozatlan lap. Ára 60 kr.

* J. Pet. muz. 1889, 62. 125. 251. l.

II. Cikkök:

Aradi ujság:

1889. 73. sz. *Lázár Ádám*. Pe-
tőfi Sándor utolsó napjaiból.

1889. 72. sz. *Petőfi Sándor*
életéből.

Békés-Gyulai Híradó:

1888. 2. és köv. sz. *Csapó Pé-
ter*: Petőfi mint a szerelem dalnoka.

Brassó:

1888. 62—69. *Végh Máttyás*.
Petőfi baráti viszonyairól.

Budapesti Hirlap:
1888. 178. Aszód ünnepe.
1888. 295. *Petőfi* haláláról.

Budapesti Szemle:
1888. LIV. k. „*Magyar songs.*“
Selection from modern hungarian
poets, translated by Wm. N. Loew.
New-York. 1887. (Ism. —d—r.)
1888. LIV. k. „*Petőfi-Muzeum.*“
Kiadják: Csernátoni Gyula, Ferenczi
Zoltán, Korbuly József. Kolozsvár.
1888. 1—2. füz. (Ism. h.)

Debreczen:
1888. 98. *Kósa Barna.* *Petőfi*
Debreczenben.

Egyetértés:
1888. 78. sz. *Haller József gr.*
Petőfi halála.
1888. 286. sz. *Petőfi S.* német
proklamációja.
1888. 287. sz. Czáfolat.
„ 295. sz. *Petőfi* haláláról.

Erdélyi Híradó:
1888. 212. sz. *Fischer Alexan-*
der. *Petőfi's* Leben und Werke. (Ism.)
1889. jul. 31. *Ferenczi Zoltán.*
Emlékezés *Petőfi*re. (Halálának 40
éves évfordulója alkalmából.)

Figyelő:
1887. XXIII. *Vachott Sándorné.*
Rózsalombok cipruslombok (179. l.),
Petőfi S. és *Etelka* (181. l.) Jaj ma-
mám! (241. l.), *Etelka* a ravatalon
(243. l.), Költő lenni vagy nem lenni
(247. l.), Idylli élet Tápió-Sápon (321.
l.), Váratlan vendég (325. l.), *Petőfi*
falun (329. l.), *Petőfi* új szerelme (332.
l.) Rózsalombok — Cipruslombok
(336. l.), XXIV. k. Az 1848-ki már-
cziusi napok (26. l.), Budapest 1848-
ban (30. l.), Debreczenben (102. l.),
Különféle tarkaságok (186. l.), XXV.
k. 1888. *Petőfi* özvegye (163. l.), A
»Feleségek felesége« új otthonában
(166. l.), Balvégzetek (244. l.).

Fővárosi Lapok:
1887. 278. sz. *Benőfi Soma,*

arlói plébánus (1821—1887). Nek-
rolog.

1887. 283—4. sz. *Heine* levele
*Petőfi*ről.

1887. 261. sz. *Reminiscentiák.*
1839. 1843. 1844. (Löwe, *Petőfi,*
Dobsa.)

1887. 317. sz. *Baróti Lajos.*
Petőfi újabb reliquiái. (ism.)

1887. 355. sz. „*Petőfi-muzeum.*“
Uj. irod. tört. folyóirat.

1888. 215. sz. *Id. Gyalokay*
Lajos. Segesvár és *Petőfi.* (Reminis-
centiák.)

1888. 199. sz. *Petőfi* svéd életrajza.

1888. 248. sz. *Petőfi* verse. Lauka
nyilatkozata. (L. Pesti Napló 244.,
Egyetértés, Budapesti Hirlap 249. sz.)

1888. 281. sz. *Fischer Alex.*
Petőfi's Leben u. Werke. (Ism. Jancsó
Benedek.)

Függetlenség:
1887. 86—87. sz. *Beck Károly:*
Petőfi Sándorról.

188. sz. *Vahot Imre* *Petőfi*ről.
140. sz. *Segesvár* és *Petőfi.*

Győri Hirlap:
1887. 54. 89. és köv. sz. *Dr. Kol-*
tai Virgöl. *Petőfi* és a szabadságharc.
1888. 39. és köv. sz. *Csóka József.*
Petőfi és Arany barátsága.

Kolozsvár:
1887. 53. sz. *Teleki Sándor gr.*
Utolsó találkozásom *Petőfi* Sándorral.

Magyar Salon:
VI. 83. l. *Váli Béla dr.* *Petőfi*
mint vándorszínész. (Egykoru napló-
jegyzetek.)

IV. 577. l. *Váczy János dr.*
Hirlapirodalom 18^{48/49}-ben.

VI. 140. l. *Endrődi S.* *Petőfi*ről.

VI. 632. l. *Kombócsy József.* *Petőfi*ről.

VI. 562. l. *Petőfi S.* lev. *Kos-*
suth L.-hoz. (hasonmással.)

VIII. 148. l. *Váczy János dr.*
Petőfi polémiaja *Vörösmartyval.*

IX. 157. l. *Halasy Aladár*. Petőfi s az egykoru kritika.

Nemzet:

1887. 340. l. *Baróti Lajos*. Pet. újabb reliqu. (ism.)

357. l. *Petőfi* a külföldön.

1888. 178. *Aszód* ünnepe.

305. és 308. *Erdélyi Pál*. Petőfi és a kritika.

Nográdi lapok:

1887. 36. sz. *Druga József*: Petőfi költészete a népoktatás szolgálatában.

Ország-Világ:

1887. 19. *Váli Béla dr.* Petőfi sirjánál.

Pesti Napló:

1888. 199. sz. *Petőfi* svéd életrajza.

273—74. *Palágyi Menyhért*. Petőfiről.

306—309. *Baráth Ferencz*. A magyar költők szerelme.

Pozsonyvidéki Lapok:
1888. 67—68. sz. *Scholpe György*.
Petőfi hazafias lyrája.

Szathmármegyei Közlöny:
1887. 9—11. és 15—17. sz.
Baudisz Jenő: Petőfi Sándornétól levelek. 1847.

Székelyföld:

1887. 24. *Keményffy Katinka*.
Petőfi költészetéről.

Vasárnapi Ujság:

1887. 1. sz. *Sass István*. Petőfi mint Pönögei Kiss Pál megérkezik Pestre.

42. sz. *Benőfi Soma* arlói plébános (Nekr.)

42. sz. *Baróti Lajos*. Pet. újabb reliquiái. (Ism.)

1888. 36. sz. *Fischer Alexander*.
Petőfi's Leben und Werke. (Ism.)

1889. 51. sz. *Pákh Károly*.
Petőfi Iglón 1845-ben. (Petőfi 2 ismeretlen levelével Pákh Alberthez.)

Közi: *Ferencai Zoltán*.

Vonatkozások Petőfira.

LII. **Pesti Divatl.** 1846. I. 5. sz. (télhó 9.) a borítékon:

„*Hírfüzér*.”

Budapesti szemle.

(Petőfi Sándort) a Kisfaludytársaság tagjává akarta választani; de miután magánúton nyilatkoztatta, hogy e megtiszteltetést nem fogadja el — választás alá sem került.*

Közi: id. Szinyei József.

LIII. **U. ott.** 301. l. (16. sz. ápr. 16.), *Talabor* a »Honszeretet«-ről írván, jeligéül Petőfi e sorait veszi:

»Tied vagyok, tied, hazám

E szív, e lélek;

Kit szeretnék, ha tégedet

Nem szeretnék?

Petőfi.*

LIII. **U. ott.** 438. l. (22. sz. máj. 28.), *Páparól* írja valaki *Mercutio* álnév alatt:

»F. hó 14-én déleesti 5 órakor, a »Griff« fogadó terme, egy a nagy természet elhunyt édes fia, a derék Vajda Péter emlékére szentelt »Gyászünnepe«-nek vala színhelye. . . .

Továbbá »Vajda Péter halálára« irt jeles költeményt Petőfitől, szavalta *Halka Samu*

»Irmát« *Vajdától*, szavalta *Györffy Ferencz*. Ez meglevén, az »Utolsó alamizsnát« Petőfitől, szavalta *Horváth János*. . . .

Üdv a jelenvoltaknak s béke az alvó hamvaira!« (Vesd ő. Pet. muz. 1888. 239. XXX. p. a.)

LIV. **Életképek** (1846. I. 527.)

l. 17. sz. ápr. 25.) »A magyar irod. 1845-ik évi termékei« cz. cikkben:

»Verseket önálló füzetekben Samarjai és Petőfy (!) adtak; az elsőtől összes költeményei, az utóbitól 'cziprus lombok', János vitéz', 'szerelem gyöngyei' és verseinek 2-ik kötete jelentek meg. Év végével Kerényi versei II-ik füzetének megjelenését hirdették.«

LV. Irodalmi ör. (1846. 152. l. 14. sz. ápr. 18.):

»— Beck Károly Petőfinek dalait németre akarja fordítani s nagy sikert remél velök aratni a külföldön. — Az 'Ungar' egyik dolgozótársa Feldman n ur is egy kötet magyar költeményeket szándékozik német fordításban kiadni.«¹

LVI. Életképek. (1846. II. 448. l. 14. sz. okt. 3.) Irodalmi ujdonságok cz. a. »d) Petőfinek Dux által németre fordított néhány költeményei egy jól irt, hazai irodalmunkat tárgyazó előszóval.«²

LVII. U. ott. (1846. II. 497. l. 16. sz. okt. 17.), a »Legatus« című életkép II. szakaszának jelígeje:

¹ L. még Pet. muz. 1888. 318. l. XXXIII. p. a.

² E ponthoz röviden azt a megjegyzést tesszük, hogy Duxnak e fordítását 1847-ben megbírálta a Szépirod. Szemle I. 298. és 341. l. A fordítás teljes címe: *Ausgewählte Gedichte von Petőfi. Aus dem Ungarischen übersetzt von Adolf Dux. Wien, Mörschners Witwe und W. Bianchi. 1846. 16r. 102. l.* Az irod. vázl. címe, mely elől áll: *Ungarns Literatur, eine Skizze*, mely már előbb megjelent a *Sonntagsblätter*-ben. L. Szépirod. szeml. id. helyen. L. még Pet. muz. 1888. 239. l. XXXI. p. a. F. Z.

»A szerelem; a szerelem

A szerelem sötét verem . . .
Petőfi.«

LVIII. U. ott. (1846. II. 698. l. 22. sz. nov. 28.):

»— Petőfy (!) Sándor, erdélyországi utazásából Pestre visszatérvén, munkásságát *kizárólagosan* az 'Életképek'-nek szentelendi, s tán jövő számunkban már közölhetünk is e genialis írónk költeményeiből néhány igaz-gyöngyöt.«

LIX. U. ott. (1846. II. 701. l. 23. sz. decz. 5.):

»— V a h o t Imre bajtársunk is kibocsátá már a programmot lapjának jövő félévi folyama iránt: elősorolt dolgozótársai többnyire a mieink is, — s így mondhatni, hogy hazánk nevesebb s jobb szemlű írói e két lapnál lesznek koncentrálva.«¹

LX. U. ott. (1846. II. 731. l. 23. sz. decz. 5.):

»Mi hír Budán?« cz. rovatban elősorolja Kalivoda pozsonyi könyvkiadó kiadványait, s felemlíti azon érdemét, hogy a külföld előtt is megismertetni törekszik jobb irodalmi termékeinket.« Ezután így ír:

»Ebbeli vállalata kezdeteül e lapunk derék s méltányos elismerést aratott dolgozótársa *K e l m e n f y* László, a meghasonlott kedély' című regényét tűzvéni ki, mit az ügyes tollu Dux Adolf, ki Petőfi verseit is jól fordítá németre, — tett által a szomszédok élvezetére.«

LXI. U. ott (1847. I. 224. l. 7. sz. febr. 13.) a »Mi hír Budán?« cz. rovatban:

»— Egyik német collegánk² azt

¹ De Petőfi neve nincs többé közük. F. Z.

² Az Ungar. F. Z.

a különös felfödözést tette, hogy Hol-
lósy kisasszony, Ernani'-ban — Mink-
né asszonyt vette mintaképül: bizony
még utoljára azt is kisütik, hogy
Wolf-nak — Egressi Béni s Pető-
fi-nek — Hiador szolgált mintaképül.

LXII. U. ott. (1847. I. 322. I.
márcz. 6.) a »Kétszáz ujdonság« cz.
rovatban:

»90) Petőfi is igen szép em-
lékverset írt egykor a »Honderű-
re s ez mind a mellett mégsem dic-
csérte, hanem jól lerántotta a költőt.
Ez aztán már a részrehajlatlanság!«

LXIII. U. ott. (1847. I. 748. I.
23. sz. jun. 5.) Jókay Mór, mint ki
1847. II. felében átvette az Életképek
szerkesztését, felsorolván munkatársait,
ezt írja:

»A novellai téren találkozand-
unk Bánffay, Bérczy, Degré,
báró Eötvös, Gaal, báró Kemény,
Pálffy és Petőfi neveivel.
— Verseket közlendünk Bérczy,
Berecz, b. Eötvös, Kerényi,
Lisznyay, Petőfi, Riskó, Sá-
rossy és Vörösmartytól (Pe-
tőfitől legalább minden második szá-
mban egyet) Az irodalmi
ellenőr' éber figyelemmel kísérendi

minden az irodalom és színház körül
tett eljárásokat, s képviselve lesz Eg-
ressy G., Sükey, Petőfi és
Szigligeti által.

LXIV. U. ott. (1847. I. 752. I.
23. sz. jun. 5.):

»Hírlík, hogy a híres John Bow-
ring, ki, mint tudva van, néhány év
előtt már magyar népdalokat fordított,
Vörösmarty és Petőfy (!) köl-
teményeit szándékozik angolra for-
ditni.«

LXV. Pesti Divatlap. (1847. I.
641. l. 20. sz. máj. 16.) ismertetvén
a »Honleányok könyvé«-t, Petőfiről
ezt írja:

»Ezután jön Petőfitől: »A Tisza«
czimű gyönyörű költemény, melly ma-
gyar folyónc bájait s hatalmas kiára-
dását dicsően festi.«

LXVI. U. ott. (1847. II. 1154.
36. sz. szept. 2.):

»(Petőfi Sándor) elmés le-
veleket közöl a Hazánkban. Többi
közt a Szemle által méltatlanul kiseb-
bitett Kerényinek szép igazságot szol-
gáltat első levelében. Költőről csak
költő mondhat igaz ítéletet.«

Közli: *Ferenczi Zoltán.*

Hírek és tudnivalók.

— A dr. Farnos Dezső,
nagyenyedi Bethlen-főiskola s. tra. ál-
tal szerkesztett »Petőfiana« év-
könyv 1888—89-diki első kötete meg-
jelent II. + 40 l. in fol. merített pa-
píron, csinos műmelléklettel. Előfiz.
ára volt 1 frt 20 kr., bolti ára 6 frt.
A II. 1889—90-ki kötete a jövő is-
kolai év végén jelenik meg. Előfizetési
ára 5 frt.

— Folyóiratunk e füzetét majd-
nem kizárólag Ferenczi Zoltán kiadó-
társunk szerkesztette, mert dr. Cser-

nátoni Gyula tagtársunkat a katonás-
kodás s Korbuly József tagtársunkat
magánügyek tartóztatták, miért ideig-
lenesen nevét is elhagytuk e füzetről.

— Folyóiratunk 193. l. dr. Er-
délyi K. úr cikkében e hely: »Petőfi
eredeti neve nem Petrovics« he-
lyett »Petrovicz« olvasandó. Meg-
jegyezzük egyébaránt, hogy létezik oly
adat, mely szerint a Petrovics-család
nemes levelében e név csakugyan
Petrovicz-nak volt írva.